

Історія черепа

Орест Авдіковський

На моєму письмовому бюрку серед безнадійного хаосу книжок, старих газет, чорнильниць, скалічилих пер, сірників, недопалків цигарок і папіросок лежав гарно препарований череп, чиї сліпучо білі зуби свідчили, що він належав жінці. З цим черепом пов'язана проста, але до глибини душі зворушлива історія.

Але розповім спочатку про те, яким чином потрапив до мене цей череп. Перебуваючи на університетських студіях у Відні, винаймав я собі кімнату у старому будинку на поблиській вулиці. Оскільки в ній було тільки одне вікно і вулиця була вузька, а навпроти височів великий триповерховий дім, то зрозуміло, що навіть у саме полудне не могло в ній бути особливо ясно.

Оглядаючи стіни, чи не мають вони грибка, я побачив за старою великою піччю маленьку нішу, котра згори додолу була геть покрита густою, мов полотно, запорошеною павутиною. Я роздер тканину, запалив сірника, і звідти вищирився до мене череп...

Я вийняв його з ніші і поставив на столі. У ту ж мить виповз із отвору правого ока велетенський бридкий павучище...

Дріж пройняв мої жили... з огидою відвернувся я від того демонічного видовища...

Коли я закликав мого єдиного сусіда, старого лисого парубка, який був водночас власником будинку, от він мені й розповів історію черепа.

Перед двома роками мешкав у цьому покої молодий лікар, Корнилій Черський, котрий недавно тільки отримав ступінь доктора. Коли він ще був студентом, то зазнайомився з незвичайної вроди дівчиною, круглою сиротою, і зумів незабаром здобути її щирю любов.

Красуня Ліза працювала швачкою і мешкала у однієї далекої родички, модистки. Становище її було незавидне. Важко працюючи і живучи у злиднях, вона змушена була ще терпіти дорікання своєї хлібодавці за будь-яку дрібницю. А догодити їй було не так просто...

Від раннього ранку до пізньої ночі сиділа Ліза мовби прикована до столика. Не раз від утоми уміливали її руки, але вона не переставала шити; не раз їй уже терпили пальці, очі колов пекучий біль, особливо, коли доводилось працювати при тьмяному світлі нужденної лампи, але вона не відзивалась ні словом, мовчала, боячись старої фурії і шила, і шила...

Бо ж страждання її не мали вже далі тривати! Її дорогий Корнилій обіцяв уже скоро з нею звінчатись! О, як вона його любила!.. а як він її любив! Яка могутня і манлива сила в його любовних клятвах і обіцянках, який п'яний чар у його обіймах і поцілунках!.. Вона віддалась йому вся – вся!.. О, він її не залишить, він любить її і дорожить нею понад усі скарби, адже він присягнув їй!.. З яким захопленням і натхненням фантазував він про її блакитні очі, її коралові уста, її русі коси, якими

розкішними барвами описував він їй ту золоту будучність, яка їх очікує! Ах, а як сердечно і гаряче цілував він її пальчики, поранені голкою!

Добрий, щирий Корнилій!..

Бідна обездолена красуня! Як гірко і жорстоко обманули тебе в твоєму коханні, у твоїх надіях!

Одного дня, а було це саме на ту пору, коли Корнилій отримав докторський диплом, призналась красуня Ліза, своєму коханому, що вона при надії. Корнилій прийняв ту вість з кислую усмішкою. А потім він заявив доволі холодним тоном, що, якщо лікар без пацієнтів, він не може з нею ж одружуватись. Коли ж Ліза пригадала йому клятви і посміла спімнути про його обов'язки, як майбутнього батька, він вилаяв її і з тих пір почав уникати...

Незабаром потому бачили нещасну не раз з обличчям пополотнілим і схудлим від горя і душевних страждань, як вона крадеться попри будинок, в якому мешкав Корнилій, як вона поглядала своїми погаслими очима на його вікно.

І ось несподівано Ліза зникла, надіславши коханому листа, в якому, прощаючись із ним, повідомляла, що виїжджає до своєї тітки. Лист, якого пізніше знайшли, закінчувався такими словами: "Прощай. Будь щасливий і - якщо будеш у стані - забудь, як гидко і безсовісно ти повівся зі мною".

Минуло кілька днів. Корнилій, якого мучили дорікання совісти, почав довідуватися і шукати, куди могла виїхати Ліза. Однак усі пошуки залишилися без успіху.

Одного дня приніс йому служник з патологічно-анатомічного інституту чудово препарований череп, якого він йому замовив для оздоблення своєї кімнати. Був то, за словами служника, череп жінки-самогубці.

Коли Корнилій став йому ближче приглядатися, впали йому в очі прекрасні, дрібні білосніжні зуби. Мимоволі він затремтів цілим тілом. Бо ж такі самі зуби мала Ліза! Думка, що бідна, на проізвол долі залишена дівчина з його вини могла накласти на себе руку, наповнила його жахом...

Поставивши на столі череп, який пробудив у його душі такі тривожні думки, Корнилій, мов окаянений, кинувся в двері і вилетів на вулицю.

* * *

Якось, повернувшись пізно вночі додому, Корнилій, не запалюючи світло, ліг у ліжко. Бажаючи бодай на кілька годин витерти її зі своєї пам'яті, він перед тим провідав шинок і, напившись пива, скоро заснув. Однак сон його був надто неспокійним, щохвилини мучили і будили його якісь дивні сни і привиди.

Розумом і душею Корнилія оволодів неописаний страх. Щось дивне і гнітюче прилягло оловом його груди, з калатаючим серцем він прислухувався до гуркоту грому, який провіщав недалеку бурю. Раптом здалось йому, мовби хтось біля нього зітхнув. Вражений Корнилій хотів зірватися на ноги... однак у ту мить серед нічної темряви за вікном зблиснуло і при світлі блискавки Корнилій побачив білу безголову фігуру, що підходила до його ліжка...

Кров застигла у його жилах, хотів тікати, але усі його спроби звестись на ноги були

даремні, усі частини тіла його мовби закостеніли.

А тим часом безголова фігура, піднявши грізно праву руку вгору, стала перед його ліжком. Якесь демонічне зеленаво-біле світло осявало її контури.

Корнилій заплющив очі. Від страху ледве наважувався дух переводити... Зимна, вогка рука торкнулась легко його чола... Вражений і перестрашений, продер він широко очі... Безголова фігура повернулась до нього плечима, наблизилась до столика, взяла череп лівою рукою і, підносячи праву руку грізно догори, щезла. В ту саму мить сяйнула знову блискавка, а вслід за нею ударив грім. Корнилій схопився з постелі. Що то було? Недобрий сон чи дійсність?... Ледве тримаючись на ногах, напруживши усі сили, доволікся він до столика.

Буря розбушувалася з усієї сили. Блискавка лякала за блискавкою, грім бив за громом, а злива не вщухала, вдаряючи у шиби то сильніше, то слабше...

Раптом скрикнув Корнилій мов не своїм голосом – череп щез насправді!

Місце, де він стояв, опустіло... Отже, то не була сонна мара! Корнилій гарячково одягнувся і вилетів, як скажений, з кімнати і став бігти... Куди? Він сам не знав. У напівпритомному стані, у муках страшного передчуття тинявся Корнилій безцільно і бездумно вулицями, поки не стало світати, а коли зазоріло, подався він до анатомічного інституту.

– Хочу знати ім'я... ім'я тієї нещасної! – крикнув Корнилій до служника, здивованого такою раптовою з'явою. – Ім'я тієї жінки-самогубці, череп якої ви мені вчора принесли!

Служник з несподіванки не був в стані відповісти.

– То, може, вам відомий її вік? Як вона виглядала? Кажіть, знаєте що-небудь?

– О, знаю, – сказав той, – бо я її бачив. Могла числити не більше двадцяти літ, мала прекрасні русяві коси і була близькою материнства.

– О! – скрикнув вражений Корнилій і схопив обома руками чоло.

– Докторе, що вам? – спитав наляканий служник.

– Нічого, нічого, – відказав, переводячи дух, Корнилій, – одначе я мушу будь-що-будь дізнатись її ім'я...

– Зачекайте хвилику, Мартин буде знати. Я закличу його зараз.

Мартин був другим служником інституту, він з'явився незабаром без шапки, напівзодягнений.

– Хочете знати ім'я потопельниці?

– Втопилась! – промовив жалісно в нестямі Корнилій.

– Так... Щоб покрити свій сором... нещасна дівчина кинулась у Дунай. При огляді її сукні знайшли ми крім хустинки і гаманця, в якому було лише кілька крейцерів і наперсток з жовтої міді... А ще лист до якоїсь тети з підписом "Ліза".

– Ліза? То була вона, вона! – крикнув Корнилій і, мов громом вражений, звалився на землю.

Корнилій тяжко відпокутував свою провину. Дух його помрачила вічна ніч. Ліза була відімщена...

Щоразу, коли око моє упаде на череп на моєму столі, згадую тоді бідну і знедолену Лізу... Доволі часто, коли тихої ночі промені місяця проникнуть крізь фіранки і, цілуючи мертвий череп, вкриють його своїм срібним світлом, здається мені, мовби сльози, сумні сердечні сльози, тремтіли в його очодолах...